

**GÜMRÜK
HATTI
DIŞI
EŞYA
SATIŞ
MAĞAZALARI
VE
PERMİ
HAKKININ
KULLANILMASI**

Namık ÖZYILMAZ
Vergi Kontrol Memuru

Son yıllarda ekonomisi hızla dışa açılan Türkiye'nin bu kapsamda, dış ülkelerle ekonomik ilişkilerinde büyük gelişmeler olmuş; ithalat, ihracat, kambiyo, döviz kelimeleri her kesimden vatandaşın kullandığı kavramlar haline gelmiştir.

Dış ticaret ve kambiyo rejimlerinde yapılan önemli ve süratli değişiklikler ihracatın hızla artmasını sağlarken, birçok ithal malında piyasaya girmesine ve aranan her tür ithal malın rahatlıkla bulunmasına zemin hazırlamıştır.

Bu yazımızda; yolcu beraberinde gelen tek ve maktu vergi listesinde yer alan eşyalar ile naklihaneye yolu ile ev eşyası ithaline ilişkin esasları, Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazalarını ve kamu oyunda bilinen şekliyle permi hakkının nasıl kullanıldığını açıklayacağız.

**I. GÜMRÜK HATTI DIŞI
EŞYA SATIŞ MAĞAZALARI**

1615 sayılı Gümrük Kanununa göre; Gümrük Hattı Türkiye siyasi sınırlarıdır.

Gümrük bölgesi;

- Denizlerde, kara ve iç suları ile sahilden içeri,
- Karalarda; Gümrük Hattından içeri,

doğru 30 kilometre derinliğindeki alanı kapsar.

Boğazlarda Marmara Denizi, İstanbul Limanı ve Gümrük işlemleri yapılan hava meydanları da gümrük bölgesi sayılmaktadır. Gümrük bölgesinin derinliği

lüzum görülecek hallerde veya bazı yerlerin coğrafi konumları itibariyle Bakanlar Kurulu Kararıyla (60) kilometreye kadar genişletilebilmektedir.

1615 sayılı Gümrük Kanunu'nun antrepo rejimini kapsayan hükümleri ve 26.03.1985 gün ve 85/9318 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına dayanılarak Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları ve Depoları Yönetmeliği hazırlanmıştır. Bu yönetmelik ile,

- Türkiye'ye gelen veya giden yolculara,
- Türkiye'den transit geçiş yapan yolculara,
- Bakanlıkça belirlenen veya Türkiye'ye kesin dönüş yapan kişilere,
- Çeyiz eşyası ithal etmeye hak kazanmış kişilere,
- Yabancı devletlerin veya milletlararası kuruluşların Türkiye'deki temsilciliklerine ve mensuplarına,
- Yabancı ülkelere sefer yapan gemi ve uçaklara,
- Yat limanlarına gelip giden ve kışlayan yat ve tekne sahiplerine,
- Yabancı basın organlarının yabancı uyruklu mensuplarına

satış yapmak üzere giriş ve çıkış yolcu salonları ile yurt içinde açılacak gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarının ve depolarının kuruluşuna, işleyişine ve eşya satışına ilişkin esaslar düzenlenmiştir.

Yönetmelikte, memuriyet, ticaret, tahsil, ziyaret, tedavi veya turizm amacı ile kısa veya uzun süre kalmak üzere yabancı bir ülkeden deniz, hava veya kara yollarından herhangi biriyle Türkiye'ye gelen veya Türkiye'den giden yabancı memlekette oturan Türkler ile yabancılar, herhangi bir amaç ile gittikleri ülkelerden kesin veya geçici olarak dönen şahıs ve kişiler yolcu olarak tanımlanmıştır.

MAĞAZALARIN FAALİYET KONUSU

Yönetmeliğin 12. maddesi gereğince mağazalar bulundukları yerlere göre aşağıda belirtilen şekilde faaliyet gösterirler.

1. Giriş ve Çıkış Yolcu Salonlarında Açılacak Mağazalar:

Bu yerlerde açılacak mağazalarda, Türkiye'ye giriş veya Türkiye'den çıkış yapan yolcular ile transit geçiş yapan yolculara satış yapılmaktadır. Satış tarihinde yürürlükte bulunan Gümrük Mevzuatı, Dış Ticaret Rejimi ve Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Kanun, bu Kanuna ilişkin karar ve tebliğleri ile sair ilgili mevzuat hükümlerine göre yurda ithali ve yurttan çıkarılması mümkün olan miktar ve nitelikteki her türlü hediyeelik ve zati eşya açılan bu mağazalarda satılabilir. Giriş ve çıkış yolcu salonlarında açılan mağazalardan yabancı ülkelere sefer yapan gemi ve uçaklara "Zati Eşya Muafiyet Listesi"nde yer alan eşya ile müracaat halinde Bakanlıkça belirlenen eşyanın satışı yapılabilir.

2. Yurt İçinde Açılacak Mağazalar:

a. Yolcu Beraberi İthal Edilebilen ve Maktu Vergi Listesinde Yeralan Eşya ve Ev Eşyası Yapabilecek Mağazalar; Bu mağazalar yolcu beraberli Tek ve Maktu vergi listesinde bulunan eşyalar ile Bakanlıkça belirlenecek ev eşyalarının satışını yapabilirler.

b. Yat Limanları ile Uluslararası Nitelikteki Faaliyetlerin Gerektirdiği Hallerde Bakanlıkça Uygun Görülen Yerlerde Açılacak Mağazalar; Yat limanlarında açılacak mağazalar buraya gelip giden kışlayan yat ve teknelere ait eşya malzeme, teçhizat, tesisat ve avadanlıkların satışını yapabilirler. Uluslararası faaliyetlerin gerektirdiği hallerde Maliye ve Gümrük Bakanlığına uygun görülen yerlerde açılacak mağazalar ise sadece saz eşyası ile hediyelik eşyayı satabilir.

Biz konumuz itibarıyla yurt içinde açılacak mağazalardan, sadece yolcu beraberli ithal edilebilen ve maktu vergi listesinde yer alan eşya ve ev eşyası satışı yapan Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları üzerinde duracağız.

II. YURT İÇİ SATIŞ MAĞAZALARINDAN EŞYA ALABİLECEK KİŞİLER

Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları ve Depoları Yönetmeliği ile 4.7.1988 gün ve 88/13141 sayılı, 17.8.1989 gün ve 89/14440 sayılı Bakanlar Kurulu kararları uyarınca, Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazalarından eşya satın alabilecek kişiler ve uyulması gereken diğer hususlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

A. Ev Eşyası Listesinde Yazılı Eşyaları Satın Alabilecek Kişiler:

a. Yurt dışındaki Milli ve Milletlerarası kadrolara atanıp da bu görevlerinden dönen Devlet Memurları (Nakliane hakkını kullananlar)

b. Çeşitli amaçlarla yabancı memleketlere yerleşip de en az iki yıl ikametden sonra kesin olarak yurda dönen Türk uyruklu kişiler (Nakliane hakkını kullananlar)

c. Yabancı devletlerin veya milletlerarası kuruluşların Türkiye'deki temsilcilikleri ve mensupları,

d. Yabancı basın ve yayın organlarının yabancı uyruklu mensupları,

e. Usulüne göre yurtdışı edilmek üzere mağazalardan eşya almak isteyen yerli veya yabancı pasaport sahipleri,

f. 1615 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerine göre Gümrük Vergilerinden muaf olarak çeyiz eşlası ithaline hak kazanan kişiler.

B. Yolcu Beraberinde Gelen Eşyalardan Tek ve Maktu Vergi Listesinde Yazılı Eşyaları Satın Alabilecek Kişiler:

a. Yurt dışında çalışan işçi, serbest meslek ve müstakil iş sahipleri,

- b. Görevli olarak yurtdışına giden kamu personeli,
- c. Yurtdışında kesintisiz en az 6 ay kaldıktan sonra yurda dönen 18 ve daha yukarı yaştaki Türkiye'deki yerleşik kişiler,
- d. Yabancı Devletlerin veya Milletlerarası kuruluşların Türkiye'deki temsilcilikleri ve mensupları
- e. Usulüne göre yurtdışı edilmek üzere mağazalardan eşya almak isteyen yerli veya yabancı pasaport sahipleri.

C. Zati Eşya Listesinde Yazılı Eşyaları Satın Alabilecek Kişiler :

- a. Yabancı devletlerin veya milletlerarası kuruluşların Türkiye'deki mensupları.
- b. Türkiye'de görevlendirilen yabancı basın organlarının yabancı uyruklu mensupları.

III. YURT İÇİ SATIŞ MAĞAZALARINDA EŞYA ALMA SÜRESİ

Dişşileri Bakanlığ'nın 26.12.1985 gün ve 5190 sayılı yazısı ekinde yer alan yönergeyle, Yurtiçi Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazalarından alış-veriş yapabilecek olanlara göre, alışveriş süreleri belirlenmiştir. bu süre, yurda dönüş tarihinden itibaren 1 ay içinde ve yurda dönüş tarihinden itibaren 6 ay içinde çeşitli tarihlerde alışveriş yapabilecekler olarak iki kısımda mütalâa edilmiştir.

1. Yurda Dönüş Tarihinden İtibaren ALTI AY İçinde eşitli Tarihlerde Alışveriş Yapabilecek Olanlar :

- a. Yurt dışındaki Milli veya Milletlerarası kadrolara atanıp ta bu görevlerinden en az iki yıl ikametden sonra dönen Devlet memurları,
- b. Çeşitli amaçlarla yabancı memleketlere yerleşip de en az iki yıl ikametden sonra kesin olarak dönen Türk uyruklu kişiler.

2. Yurda Dönüş Tarihinden İtibaren BİR AY İçinde, ve Bir Defada Eşya Satın Alabilecek Olanlar :

- a. Yurt dışındaki çalışan işçi, serbest meslek ve müstakil iş sahibi kişilerden geçici olarak Türkiye'ye gelenler,
- b. Yurt dışındaki kesintisiz en az Altı Ay kaldıktan sonra yurda dönen 18 ve daha yukarı yaştaki Türkiye'de yerleşik kişiler,
- c. Bedelsiz ithalat tebliği hükümlerine göre görevli olarak yurt dışına giden kamu personeli :

Kamuoyunda birinci grupta sayılan bedelsiz ithalat yoluyla eşya satın alan kişilerin sahip oldukları bu hak tam veya çeyrek permi, ikinci grupta sayılan naklihane hakkına sahip olan kişilerin bu hakları yine naklihane hakkı olarak adlandırılmaktadır.

IV. YURT İÇİ SATIŞ MAĞAZALARINDAN SATIN ALINMAK SURETİYLE İTHAL VEYA YURT DIŞINA ÇIKARILACAK EŞYA MİKTARI VE UYULACAK ESASLAR

A. Yurt dışında çalışan işçi, serbest meslek sahibi ile görevli olarak yurt dışına giden kamu personeli ve yurt dışında kesintisiz en az 6 ay kaldıktan sonra yurda dönen 18 ve daha yukarı yaştaki Türkiye'de yerleşik kişiler her takvim yılında bir defa yararlanmak ve maktu vergi listesinde yazılı eşyalardan maktu vergi toplamı 6.000 DM'ı aşmayan (6.000 DM dahil) eşyayı mağazalardan satın almak suretiyle mezkur kararnamelerdeki esaslar dahilinde ithal edebilirler. Ancak satın alınan eşyaların her cinsten birer adet olması şarttır.

Yukarıdaki kişiler, yurt dışından beraberlerinde getirdikleri eşya nedeniyle ödedikleri maktu vergi miktarı 6.000 DM.'den düşüldükten sonra, kalan miktar kadar maktu vergileri tutan eşyaları kararnamelerde belirlenen esaslara göre, satış mağazalarından alabilirler.

Ayrıca, sözkonusu eşyaların ithal edilebilmesi için, 6.000 DM maktu vergileri toplamının ilk 2.000 DM tutan kısmı için tutarın % 10'u, ikinci 2.000 DM'lik kısım için tutarın % 50'si ve üçüncü 2.000 DM'lik kısım içinse tutarın % 100'ü yani tamamının maktu vergi olarak ödenmesi gerekmektedir. Buna göre maktu vergileri toplamı 6.000 DM olan eşyaların ithal edilmesi halinde toplam $(200 + 1000 + 2000) = 3.200$ DM maktu vergi ödenmesi gerekecektir.

Bu vergi tutarlarına ilave olarak bulaşık makinaları ve klima cihazları satışlarından 300 DM karşılığı Türk Lirası, Tam Otomatik Çamaşır Makinaları ile Renkli Televizyon satışlarında 100 DM karşılığı ayrıca ek nisbi maktu vergi ödenecektir.

Örneğin: Bay (x) Mağazadan maktu vergi listesinde yer alan bulaşık makinası, ısıtmalı soğutmalı klima cihazı, tam otomatik çamaşır makinası ve 51 ekran da renkli televizyon satın almıştır. Bu eşyaların listede yazılı maktu vergileri toplamı 4.200 DM'dir.

Sözkonusu eşyaların ithal edilebilmesi için maktu vergileri toplamı 2.000 DM tutan ilk kısmı için yüzde on hesabıyla 200 DM, ikinci 2.000 DM'lik kısım için yüzde elli hesabıyla 1000 DM ve kalan 200 DM içinde yüzde yüz hesabıyla 200 DM olmak üzere $(200 + 1000 + 200) = 1400$ DM maktu vergi, ayrıca bulaşık makinası ve klima cihazı için 300'er DM, tam otomatik çamaşır makinası ve renkli televizyonlar için 100'er DM. olmak üzere $(300 + 300 + 100 + 100) = 800$ DM ek nisbi maktu vergi tahsil edilecek bu durumda satın alınan eşyalar için ödenmesi gereken maktu vergi tutarı $(1400 + 800) = 2200$ DM olacaktır.

B. Yurt dışındaki milli veya milletlararası kadrolara atanıp ta bu görevlerinden dönen Devlet Memurları ile çeşitli amaçlarla yabancı memleketlere yerleşip de en az iki yıl ikametden sonra yurda kesin olarak dönen Türk uyruklu kişiler EV EŞYASI LİSTESİNDE yazılı eşyaları satın alabilir ve

ithal edebilirler. Ancak birden fazla aynı cins eşyanın satın alınması ve ithali mümkün değildir.

1615 sayılı Gümrük Kanunu'nun 10'uncu maddesi birinci fıkrasının (7) numaralı bendine göre; Gümrük Vergilerinden muaf olarak ev eşyası ithal etme hakkına sahip olanlar, bu haklarını yurtiçi Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazalarından eşya satın almak suretiyle kullandıklarında, yolcu beraberinde gelen eşya için Tek ve Maktu Vergi Listesinde yer alan eşyalardan bu listede kayıtlı tutarların % 10'u oranında tek ve maktu vergi tahsil edilir.

V. PERMİ HAKKININ DEVRİNİN VERGİ KANUNLARI KARŞISINDAKİ DURUMU

A. DEVREDEN YÖNÜNDEN

Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazaları ve Depoları Yönetmeliğine Göre; satışlar yolcuların bizzat kendilerine yapılmakta, vekalet ve pasaport ibraz edilse dahi yolcu dışındaki başka şahıslara satış yapılmamaktadır.

Yurt içinde açılan G.H.D.E.S. Mağazalarında yapılan satışlar için 3 nüsha satış fişi düzenlenmekte ve bir örneği alışveriş yapana verilmekte, alışveriş yapanlar ise kendilerine verilen satış fişlerini Gümrük İdaresine ibraz etmek suretiyle tahakkuk kağıdı düzenlettirmektedirler.

Uygulamada permi hakkı 3. şahıs tacirlere belli bir ücret karşılığında satılmakta ve satın alınan eşyaların maliyeti 3. şahıs tacirler tarafından karşılanmaktadır. Ancak, resmi işlemler ve alışveriş permi hakkı sahibi tarafından yapılmakta, gümrük hattından çıkışta eşyalar 3. şahıs tacirlere devredilmektedir.

Bu şekilde yapılan muameleler, bir hakkın devrinden ziyade ticari bir işlem mahiyetindedir.

Bu nedenle; belli bir bedel karşılığında alışveriş hakkını devreden permi sahibinin (alışverişi yılda 1 defa yapabileceği de dikkate alınarak) elde ettiği kazancın G.V.K.'nın 82. maddesi kapsamında arızı kazanç olarak vergilendirilmesi gerektiği görüşündeyiz.

B. DEVRALAN YÖNÜNDEN:

Permi hakkını satın alan 3. şahıs tacirler bu nedenle ödediği ücreti gider makbuzu düzenleyerek giderlerine kaydedecek, eşyaları teslim aldığı anda ise yine gider makbuzu ile kayıtlarına mal alış olarak intikal ettireceklerdir.

Satışlarında ise mal nevelerine göre KDV kanununda belirlenen oranlarda KDV tahsil ederek düzenledikleri fatura, perakende satış fişi veya ödeme kaydedici cihaz fişlerinin tutarlarını mal satışı olarak kayıtların da göstereceklerdir.

VI. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yurtiçi Gümrük Hattı Dışı Eşya Satış Mağazalarının kuruluş amacı, ihracatı ve döviz kazandırıcı işlemleri teşvik ile yurtdışına gidip dönen veya yurt dışında yerleşenler ile önceki bölümlerde sayılan kişilere kolaylık sağlanmasıdır. Ancak, bugün yapılan işlemlerin büyük bir bölümü bu amaçtan uzaklaşarak, ihracatı ve döviz kazandırıcı işlemleri teşvik etmek yerine ithalatı özendiren bir uygulama haline gelmiştir.

Bu mağazalardan zati ihtiyaçları için alış veriş yapabilecek kişiler, yani permi hakkı sahipleri bu haklarını belli bir bedel karşılığında üçüncü kişilere satmakta, böylece bu eşyalar ticari meta haline dönüşmektedir. Özellikle Ankara ve İstanbul'da yoğunlaşan permi ticareti bu sahada sadece ithal mal satan yeni bir faaliyet konusu meydana getirmiştir. Birçok ticaret erbabı sadece bu işte faaliyet göstermekte, ticaretin boyutları ise Ankara ve İstanbul dışına yapılan sevkiyatlar ile tüm Anadolu'ya yayılmaktadır.

Bugün, pisayada birçok işletmenin camında "Permi Alınır" levhasını görmek mümkündür. Çeyrek permi hakkı 600-700 bin, naklihanne hakkı ise 2-2,8 milyon arasında alıcı bulabilmektedir.

Genellikle yurtdışından dönen görevli veya yerleşik memurlar ile işçiler gümrük hattı dışı satış mağazalarından alış veriş yapma hakkını bu işin ticaretini yapan 3. kişilere satmakta, resmi ve mevzuata uygun olarak bu mağazalardan kendi adına alışveriş yapar görünse de, bu mallar 3. şahıslara devredilerek ticarete konu yapılmaktadır. Gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarında düzenlenen tahakkuk fişi ile alınan eşyalar 3. şahıs tacirler tarafından gider pusulası düzenlenerek, satışlar ise fatura veya diğer satış belgeleri düzenlenerek işletme kayıtlarına alınmaktadır. Ancak bu tacirler, satışları % 20 oranında katma değer vergisine tabi bu eşyalara ait faturaları düzenlediklerinde yerli mallarla rekabet şanslarının kalmayacağı düşüncesiyle belge düzenlemek konusunda isteksiz davranmaktadırlar. Böylece, büyük oranda alış ve satışlarını belgesiz yapmak veya düzenledikleri satış belgelerinde emtia miktarlarını fazla dolayısıyla fiyatları düşük göstererek kârlarını artırmak yolunu tercih etmektedirler. Bu durum, katma değer vergisinde olduğu kadar gelir ve kurumlar vergisi açısından da önemli vergi kaybına sebebiyet vermektedir. Ayrıca, permi ticareti ile gümrük hattı dışı eşya satış mağazalarında yapılan alışveriş işlemleri ekonomide haksız rekabeti artırmakta, hatta bu yolla ithalatçılar cezalandırılmaktadır.

Toplam işlem hacminin çok yüksek miktarlarda olduğu tahmin edilen ve yasal olmayan bu faaliyet türünün amacına ve mevzuata uygun hale getirilmesi için yapılacak yeni düzenlemeler bu alandaki vergi kayıplarının önlenmesi ve mevzuata uygun faaliyette bulunan ticaret erbabının haksız rekabete karşı korunması açısından büyük önem taşımaktadır.